

ORBÁN VIKTOR

A liberális kisebbségpolitika alapkérdéseiről

Konferenciánk jelentőségét nem csupán a kérdés aktualitása adja. Nemcsak azért fontos ez a találkozó, mert feléledtek a közép-európai nacionalizmusok és mert minden higgadt, józan és racionális hangütésű beszélgetés, tanácskozás hozzásegíthet bennünket a nacionalizmusok visszaszorításához.

Távolabbra mutató jelentősége is van annak a kérdésnek, amit majd boncolgatni fogunk ezen a tanácskozáson. Ezeket a kérdéseket most nem a filozófia síkján szeretném megragadni, hanem sokkal inkább a gyakorlati politika oldaláról. Úgy vélem, hogy ez a konferencia fölveti azt a kérdést is, vajon képesek lesznek-e a liberális pártok választ találni térségünk kisebbségi problémáira. Némileg drámaibban fogalmazva: a régió egyik legfontosabb kérdésében fel tudnak-e mutatni használható politikai alternatívát, vagy megmaradnak a liberális dogmák hangoztatásánál, impotensek maradnak ezen a területen és eltűnnek a politika süllyesztőjében, mint ahogy ennek a régiónak a történetében ez már számos alkalommal előfordult.

Számunkra a kérdés úgy vetődik fel, hogy képesek leszünk-e a liberalizmus elveit alkalmazva a kelet-európai helyzettel adekvát politikát folytatni. Az én személyes véleményem az, hogy azok a pártok, amelyek nem képesek elvileg tartható, a gyakorlatban használható és sikeresen végrehajtható válaszokat megfogalmazni a nemzetiségi problémára, nem is érdemlik meg, hogy életben maradjanak ebben a térségben.

A legfontosabb kérdést – amelynek a megválaszolása szükséges ahhoz, hogy elvi alapokon nyugvó, őszinte gyakorlati politikát tudjunk kialakítani – így fogalmazhatjuk meg: miért küszködik nehézséggel a liberalizmus és a liberális politikai gyakorlat, amikor a nemzeti kisebbségek problémájával találja magát szemben? Talán elsősorban azért, mert a liberalizmus az egyén szabadságának tételéből indul ki, az egyén jogaiból származtatja a köz jogait és korlátait. Hívei ezért úgy érzik, hogyha egy kollektívumot kell elfogadniuk, mint sajátos jogok alanyát, akkor engedményeket tesznek a kollektívizmus irányába. Az aggodalom kétségtelenül jogos. A kollektív jogok megközelíthetők az individuum oldaláról is, ám ezzel a módszerrel nem tudjuk megmagyarázni, miért kell, hogy az adott nemzetiséghez tartozókat megillessék a többség szemében értelmetlen, használhatatlan „többlet-jogosítványok”. A kérdés úgy is felvethető, hogy ha elismerjük a nemzetiséget, mint egy speciális közösséget, amelynek sajátos minősége van, és ezért – az individuum jogaiból levezethető jogokon túl – sajátos jogosítványokat is követelünk neki, nem adtuk-e fel máris liberális elveinket?

Ez nem pusztán filozófiai, ideológiai vagy politikaelméleti probléma, hanem vaskos gyakorlati kérdés is. Meggyőződésem szerint kisebbségi ügyben egy közép-európai liberális pártnak nem a liberális dogmák átültetésére kell törekednie. Egy liberális politikai erőnek arra kell inkább választ adnia, milyen gyakorlati politika szolgálja az adott körülmények között rendelkezésre álló politikai eszközökkel leginkább az egyén szabadságát. Ezért nem kell feltétlenül részt vennünk olyan vitában, amely a politikai nemzet különböző koncepciói körül folyik, bár kétségtelen, hogy ennek a vitának számos, a gyakorlati politikában is használható hozadéka lehet. Ezért itt és most nem az a legfontosabb kérdés a politika számára, hogy melyik koncepció következik a liberalizmus dogmájából – az, amely a politikai nemzet részének tekinti, vagy amely kirekeszti abból a határainkon kívül élő kisebbségeket.

Úgy vélem, hogy egy olyan Politika, amely nem a tiszta liberális értékek kiteljesítésének módjáról és eszközeiről gondolkodik, még nem adta fel a liberalizmust, hiszen az egyéni szabadság szempontját helyezi torábra is céljai között az első helyre.

Mindez úgy is megfogalmazható, miképpen biztosítható az egyén szabadsága egy nacionalizmustól fenyegetett térségben, ahol nagy számú nemzeti kisebbségek léteznek. A nacionalizmus a közösségen, a közösséghez tartozáson keresztül fenyegeti az egyén szabadságát, ezért az individuális szabadság megteremtéséhez és fenntartásához a közösség védelmén keresztül vezet az út. Ezért logikus, ha egy liberális politikai erő a kollektív jogok mellett tör lándzsát. Ezzel nem adtuk fel a liberális elveket, nem tettünk engedményt a kollektívizmusnak, hanem liberális elveinket és értékeinket próbáljuk érvényesíteni a politikában, itt Közép-Európában.

Abban reménykedem, hogy ennek a konferenciának sok olyan eredménye lesz, amely segíthet egy – a liberalizmus elvein nyugvó – kisebbségi politika kialakításában. A kommunizusból kifelé igyekvő társadalmak számára mind ez idáig a liberalizmus ősi, nagy alaptételei voltak fontosak. A liberális politikai gondolkodás utolsó 10-15 évének eredményei, amelyek a diszkrimináció-ellenességben, ennek jogi technikáiban mutatkoztak meg elsősorban, még nem ismeretesek a közelmúltban felszabadult társadalmak számára. Ezért bízhatunk abban, hogy ennek a konferenciának fontos szerepe lehet a liberalizmus legújabbkori eredményeinek meghonosításában.